

Tehniline kirjeldus

Projekti „Alaealiste erikohtlemise süsteemi loomine“ foorumteatri etenduste planeerimine ja elluviimine

Väikeostu hankemenetluse tulemusel sõlmitava lepingu esemeks on Euroopa Majanduspiirkonna ja Norra toetuste 2014-2021 programmi „Kohalik areng ja vaesuse vähendamine“ raames elluviidava projekti „Alaealiste erikohtlemise süsteemi loomine“ foorumteatri etenduste planeerimine ja elluviimine.

1. Taustainformatsioon

Alaealiste konfliktid ja õigusrikkumised on sageli tunnistus sellest, et lapse elutingimused on ühel või teisel viisil keerulised. Sellel, kuidas kriminaaljustiitsüsteem kohtleb alaealisi ja noori, nii kannatanuid kui õigusrikkujaid, ning kui edukalt noored omavahel ise konflikte oskavad lahendada, võib olla väga suur mõju nende edasisele elukäigule. Liigne kokkupuude õiguskaitseasutustega, ebaefektiivne või asjakohatu sekkumine täiskasvanute poolt, vale ettevalmistusega spetsialistid või hiline reageerimine väärale käitumisele võib suurendada uute õigusrikkumiste ja laastavalt mõjuvate konfliktide tõenäosust, põhjustada taasohvristumist või kõrvalejäämist sotsiaal- või haridussüsteemist ning hoolivatest sõpradest. Ranged karistuste asemel noore positiivsele arengule, taastavale õigusele ja karistusvälistele sekkumistele pühendumine suurendab aga tõenäosust, et noorest õigusrikkujast sirgub õiguskäsitaja täiskasvanu. Eesti õigussüsteemis kehtib alates 1. jaanuarist 2018 alaealiste erikohtlemise põhimõte, kus olulisel kohal on vastutuse võtmine toimepandud tegude eest ja õigusrikkumistele reageerimine vastavalt alaealise riskidele ja vajadustele. Selleks, et seadusemuudatused saaksid praktikas tagatud, on oluline, et õigusrikkujatega töötavatel spetsialistidel, sh teenusepakkujatel, praktikutel ja poliitikakujundajatel, oleksid asjakohased väärtused, teadmised, oskused ja tööpraktikad.

Süütegude lahendamisel on peamine eesmärk ära hoida alaealise edasisi õigusrikkumisi. Alaealiste puhul tuleb kasutada arengust lähtuvaid ja kasvatuslikke mõjutusvahendeid, sh kaaluda enne alaealisele karistuse määramist mittekarakteristlike mõjutusvahendite võimalust ja eelistada neid karistamisele. Kui süüteoga on tekitatud kahju, tuleb alaealisele pakkuda selle heastamise võimalust. Kahju heastamine näitab head tahet ja loob seose teo ja selle tagajärje vahel. Oma tegudega aitab tavapärasest karistusekesksest lähenemisest paremini silmitsi seista taastav õigus, mille lähtekohaks on, et õigusrikkumise/ konflikti osapooltel on võimalus esitada oma seisukoht ja avatud ning kõiki osapooli austava protsessi kaudu jõutakse ühise kokkuleppeni, kuidas tekitatud kahju kannatanud osapoolle heastatakse. Taastava õiguse praktikad, nt vahendus või taastav nõupidamine, erinevalt karistamisest, jõustavad kannatanuid, toovad kaasa soodsad muutused nende elus ja võimaldavad kahjutekitajal paremini mõista oma teo tagajärge, võtta vastutust ning vältida sarnase teo kordumist tulevikus. Foorumteatri meetod on võimalik viis motiveerida noori kaasa mõtlema taastava õiguse teemadel ning luua noortele parem arusaam taastava õiguse põhimõtetest.

2. Foorumteatri lavastuse strateegilised eesmärgid ja sõnumid

Foorumteatri lavastuse eesmärk on panna sihtrühmad mõtlema konfliktidele või õigusrikkumistele noorte eludes ning luua parem arusaam taastava õiguse printsiipide toel efektiivse konfliktilahenduse põhimõtetest ja rakendamisest. Lavastuse laiem eesmärk on luua arusaam taastava õiguse põhimõtetest ja sellest, et reageerides konfliktides või õigusrikkumistes õigeaegselt taastava õiguse põhimõtete kohaselt, on suurem tõenäosus, et hoitakse ära korduvprobleemid.

Lavastuse eesmärk on:

- 2.1.** Informeerida publikut taastava õiguse põhimõtete olemasolust ning luua noorte seas soodne foon taastava õiguse põhimõtete rakendamiseks.
- 2.2.** Pakkuda kõnepinda taastavale õigusele. Justiitsministeeriumi eestvedamisel ja koostöös partneritega on eesmärgiks laiendada taastaval õigusel põhinevate meetodite ja mõtteviisi kasutamist kogu kriminaaljustiitsüsteemis ning laiemaltki, nt hariduses, noorsootöös, tervishoius jne. Selleks on oluline teavitada ühiskonda taastava õiguse olemusest, kasutusalaast ja kasutegurist. Lähemalt võib plaanide kohta vaadata siit: <https://www.just.ee/kuritegevus-ja-selle-ennetus/ohvrite-toetamine/kahjude-heastamine-ja-taastav-oigus>.
- 2.3.** Kaasata sihtrühma ehk noori etendusesse, et tegemist ei oleks vaid ühesuunalise teavitustööga. Oluline on saada noored kaasa mõtlema ja rääkima ning suunata neid võtma vastutust toimepandud tegude eest.

Foorumteatri meetodi kaudu saab selgitada, kui oluline on õigel ajal ja viisil alaealiste ja noorte konfliktidele ja õigusrikkumistele reageerida ja et sekkumine ei ole pelgalt politsei või lastekaitse, vaid laiemalt terve kogukonna ning ka noorte endi ülesanne. Põhisõnum on, et oluline on hoolida, märgata ja sekkuda noorte probleemidesse ning teha seda õigel ajal ja viisil, õiges kohas ja alaealisi ja noori aktiivselt kaasates, et suurendada nendes vastutustunnet, tehtu heastamist ja uutest rikkumistest hoidumist.

3. Ajakava

Foorumteatri etenduste plaani tegevuskava esitamine ja viimistlemine toimub hankijale hiljemalt 1 kuu pärast hankelepingu sõlmimist. Hankelepingu täitmise lõpptähtaeg on 30.04.2024. Tegevuste elluviimise täpsustatud ajakava lepatakse poolte poolt eraldi kokku.

4. Hankelepingu eeldatav maksumus

Hankelepingu eeldatav maksumus on 13 000 eurot, millele lisandub käibemaks. Lubatud on ühispakkumiste esitamine.

5. Hankelepingu sihtrühmad

Hankija näeb, et foorumteatri etendused on suunatud eelkõige kahele sihtrühmale:

- 5.1.** Alaealised ja noored täiskasvanud, sh õigussüsteemiga kokku puutunud lapsed;
- 5.2.** Alaealiste ja noorte õigusrikkujatega töötavad spetsialistid, kes puutuvad nendega kokku eeskätt kriminaaljustiitsüsteemis (politsei, prokuratuur, kriminaalhooldus, kinnised asutused, sh vanglad), sotsiaalsüsteemis (lastekaitse) ja haridusvaldkonnas (koolid, noorsootöötajad).

6. Loetelu tegevustest, mis tuleb lepingu raames ellu viia

- 6.1.** Lavastuse väljatöötamine, sh lavastusse taastava õiguse põhimõtete sisse põimimine noortele arusaadavas vormis; võimalusel tuleb kasutada sisendiks lavastuse loomisel Justiitsministeeriumi esseekonkursi (<https://www.just.ee/esseekonkurss>) võidutööde sisu; lavastuse sisu kooskõlastatakse enne avalikustamist hankijaga.
- 6.2.** Tegevuste (sh etenduste) ajakava ja plaani koostamine; minimaalselt esitatakse kokku 5 etendust al 2023 sügis – vähemalt 4 etendust noortele (sihtrühm 1) eri piirkondades üle Eesti (põhja, lõuna, lääne, ida) ning 1 etendus spetsialistidele projekti lõpukonverentsil 21. märtsil 2024 Tallinnas (sihtrühm 2); eeldatakse, et etendused mängitakse ette kohtades, kus on võimalik osaleda mitmete koolide õpilastel (nt kultuurikeskused, teatrihooned vm); etenduskohtade valiku pakub pakkuja, lõplik valik kinnitatakse koostöös hankijaga. Hankija jätab endale õiguse tellida pakkujalt täiendavaid etendusi vajaduse korral.
- 6.3.** Etenduste koordineerimine ja esitamine sihtrühmadele.